

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 930.2 : 314.1 (=163.2) (498.7)

ЕТАПИ Й ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ БОЛГАРСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ МЕНШИНИ УКРАЇНИ

Юлія Грищенко

Інститут історії України НАН України
Україна, 01001, м. Київ, вул. Грушевського, 4
e-mail: gonzzales@ukr.net

Поява та розселення представників болгарського етносу на території України – результат двох факторів. По-перше, геополітичного – безперервного та тривалого протистояння Росії і Туреччини, яке виявилось у серії кровопролитних війн другої половини XVIII ст. По-друге, внутрішньоімперського – існування величезних слабозаселених територій Причорномор'я та Приазов'я, які потребували притоку людських ресурсів та облаштування – господарського, адміністративного, побутового та захисту кордонів. Другий фактор виступав як наслідок першого, але вже з кінця XVIII – початку XIX ст. почав відігравати основну роль. Метою нашого дослідження є розкриття деяких аспектів переселенської політики Російської імперії (XVIII-XIX ст.), вивчення етапів та особливостей формування болгарської спільноти на території Південної Бессарабії, а також заходів російського уряду щодо задунайського населення.

Слід відзначити, що в окремих своїх аспектах продуктивно дана тема досліджувалася у працях сучасних вітчизняних, російських і болгарських науковців, а саме: О. Белової [1], С. Бернштейна [2], В. Зеленчука [7], В. Кабузана [8-11], І. Мещерюка [13-14], В. Мільчева [15-16], С. Пачева [19] та В. Пірка [21]. Осмислення процесів формування болгарської громади на тлі політичної історії Південної України є підґрунтям докладного дослідження її подальшої історії.

Зіткнення двох великих імперій – Росії та Туреччини було неминучим і стало продов-

женням конфліктів попередніх часів, які з перемінним успіхом супроводжували політику обох держав у цьому регіоні. В її орбіту була втягнута Україна – чи то у політичній формі Гетьманату другої половини XVII-XVIII ст., чи Запорозької Січі (ареал земель останньої охоплював значні райони причорноморських степів). Не менш важливу роль відігравав Кримський ханат, який, по суті, знаходився у васальних відносинах з Оттоманською Портою.

Нинішня російська історіографія в оцінках цих подій однозначно заперечує політику Петербурга як прояв імперськості. Більше того, наголошується на позитивних зрушеннях економічного та демографічного характеру внаслідок приєднання цих територій [22, с. 220].

Турецькі вчені, які, аналогічно російським, також розглядають Османську імперію не як колоніальну, звертають увагу на смугу занепаду, в яку вона увійшла. Внаслідок цього послабшав вплив османів у Криму (у 1783 р. Кримський ханат втратив свою державність і був приєднаний до Росії) та перехід згідно умов Кючук-Кайнарджийського договору 1774 р. до складу імперії низки територій – округи фортеці Керч та Єнікале, земель між течіями Дніпра та Південного Бугу із фортецею Кінбурн. Згодом територіальні здобутки Росії були підтверджені умовами Ясського мирного договору 1791 р. [24].

Існує ще одна обставина, на яку звернув увагу британський вчений К. Фінкель. У сво-

їй узагальнюючій праці, присвяченій історії Османської імперії, він пише: «В силу свого географічного положення балканські території імперії завжди були найбільш вразливими від зазіхань іноземних держав, а до кінця XVIII ст. османська держава вже не могла сподіватися на лояльність значної частини християнського населення своїх балканських провінцій. Війни, від яких протягом багатьох років здригався цей регіон, змусили багатьох шукати притулок у володіннях Габсбургів, але навіть ті, хто лишався на місцях, могли піддатися спокусливим закликам, які лунали зі сторони іншого кордону» [23, с. 546].

Всі ці погляди мають право на існування чи то у вигляді наукових узагальнень, або у формі ідеологем. Але жодна з них не враховує український фактор – політичний і демографічний. Політичний, як зазначалося, проявлявся у різних формах української державності, демографічний – у присутності українського етносу на цих територіях задовго до досліджуваних подій. Ця тема досить добре вивчена в історіографії. Відзначимо лише, що вже у XVIII ст. частка українців у загальній структурі населення Південного регіону ніколи не складала менше 50%. Загалом же коефіцієнт присутності українського етносу на Півдні коливався від 50 до більш ніж 80% у різні роки [11, с. 131; 10, с. 208; 21, с. 75-100; 4, с. 187].

Поява на Півдні болгар становила лише частину зовнішніх міграцій (за даними В. Кабузана протягом XVIII ст. до Росії прибуло близько 100 тис. мігрантів – німців, молдаван, сербів, греків, угорців тощо) [8, с. 110].

У переселенському русі болгар фіксується декілька етапів, кожний з яких мав свої особливості та специфіку*.

Перше організоване переселення болгар на територію Російської імперії – 400 сімей із селища Алфатар Сілістренського округу заснували село Вільшанка Херсонської губернії (це болгарське село на території України існує до нині) мало місце під час російсько-турецької війни 1768-1774 рр. Згодом окремі болгарські родини переселялися в інші місця, де з часом засновували села. Так, перші 30 сімей оселилися на місці майбут-

нього села Чийшия (сучасне село Огородне Болградського району Одеської обл.) під час російсько-турецької війни 1787-1791 рр., за результатами якої Російська імперія отримала нові території, у межі яких спрямовувалися переселенські потоки з Балкан, зокрема, болгар і гагаузів [15, с. 116]. Тут на територіях зайнятих російськими військами, з'являлося багато болгарських купців, ремісників і селян, які оселялися у містах, у молдавських селах та у колишніх ногайських кочовищах. За даними О. Белової, на початку XIX ст. у Південній Бессарабії проживало від шести до восьми тисяч болгар і гагаузів [1, с. 87].

Вже тоді з'явилися перші спроби облаштування переселенців, надання та гарантування їм особливих прав і привілеїв у сплаті податків і зменшенні повинностей, звільнення від проходження військової та громадської служби, права ввозу товару на територію імперії на родину без сплати мита тощо [8, с. 166].

На початку XIX ст. виникають болгарські колонії в Херсонській губернії та Криму – Великий та Малий Буялик (1802 р.), Старий Крим, Балта Чокрак, Кишлав (1801-1803 рр.), Тернівка, Паркани, Кубанка та Катаржино (1804 р.) [5, с. 75].

У порівнянні із Херсонською губернією у 1797-1805 рр. відносно більшими темпами відбувалося заселення сусідньої Катеринославської губернії. Але з 1806 р. потік поселенців до регіону дещо скорочується. Так, за даними VI ревізії (обстеження населення імперії, яке сплачувало податки), проведеної 1811 р., на території Катеринославської губернії проживало 132 болгарські родини, у володінні яких знаходилося 6,7 тис. дес. землі; у Херсонській губернії – 871 родина з 79,9 тис. дес. [8, с. 186]. На ці болгарські поселення також поширювалися норми законів, які стосувалися іноземних колоністів. У цей же час на території Бессарабії переселилося близько трьох тисяч болгар [7, с. 185]. На відміну від перших болгарських колоністів, яких називали «старими», вони отримали назву «нові болгарини».

Неодноразово зазнавала змін адміністративна підпорядкованість болгар та управлінських структур, які займалися їх облаштуванням і побутом. Вони еволюціонували від

* Автор дотримується існуючих в історіографії поглядів щодо етапів переселенських рухів, їх датування та масштабів.

дещо модернізованої османської моделі до типової імперської (цинути – генерал-губернаторства).

Зазнав змін зміст управлінських документів. Найбільш повне тлумачення прав і привілеїв бессарабських болгар містилося в імператорському указі «Про поселення до Бессарабії болгар та інших задунайських переселенців» (29 грудня 1819 р.) та акті міністра внутрішніх справ В. Кочубея (12 березня 1820 р.), які прирівнювали їх до іноземних колоністів [6, с. 10]. Документи передбачали право переходу зі стану колоністів до інших категорій населення з наступною можливістю працевлаштування на державних підприємствах; торгівлі; виїзду за кордон; купівлі земельних наділів. З 1820 р. до введення акцизної системи (1863 р.) їм надавалося право вільної торгівлі вином і горілочаними виробами для населення. Переселенці отримали податкові пільги терміном від трьох до десяти років, а до проведення військової реформи у Російській імперії (1874 р.) звільнялися від військової повинності. Пільги й обов'язки колоністів були зафіксовані у «Статуті про колонії іноземців імперії».

Внаслідок інтенсивної болгарської колонізації першої чверті XIX ст. західна частина Буджаку в основному була заселена задунайськими переселенцями. Офіційно ця територія називалася «Нова Булгарія» [2, с. 5-20]. За даними В. Кабузана кількість болгар і гагаузів на 1818 р. складала 27,1 тис. осіб, їх частка серед задунайських переселенців становила 78,3% [9, с. 33].

Друга хвиля болгарської міграції пов'язана з наслідками російсько-турецької війни 1828-1829 рр. Цей етап характеризувався масовістю, однак якісні характеристики процесу зазнали істотних змін. Спершу царський уряд, зацікавлений у переселенні до Південної Бессарабії груп поселенців з метою швидшого освоєння земель, створював колоністам досить сприятливі умови. Планувалося організувати переселення болгар тих професій, яких не вистачало у регіоні, а саме: корабелів, матросів, ремісників, торговців і виноробів [1, с. 105]. Однак ця політика зазнала невдачі (основна маса болгар були хліборобами). Не сприяли вирішенню проблеми ні заохочення різними варіантами пільг, ні надання привілеїв. Політика влади

щодо переселенців не завжди була сприятливо-протекційною. Залежно від внутрішньополітичної кон'юнктури та зовнішніх обставин плани уряду час від часу зазнавали змін. Зокрема, в офіційних документах наголошується на проблемі дефіциту вільних земель і значних бюджетних витратах на облаштування болгарських поселенців [1, с. 109].

Щоправда, підписання Адріанопольського мирного договору (1829 р.) істотно активізувало масове переселення болгар до Російської імперії. За підрахунками І. Мещерюка, протягом 1829-1830 рр. їх кількість збільшилася від 39 до 62 тис. осіб і досягла 120 тис. [13, с. 100]. Для вирішення питання з нестачею земель була внесена пропозиція щодо передачі «старими» колоністами «новим» по 10 десятин землі. Таким чином, земельний наділ становив вже 50 десятин (замість 60), але і це не вирішило існуючу проблему. Згодом розміри наділів зменшилися ще удвічі [14, с. 25-27].

На початку 30-х рр. XIX ст. переселення болгар до Бессарабії майже припинилося. Більше того – почалася їх масова рееміграція, пов'язана, по-перше, із невдоволенням політикою російського уряду, який не зміг надати новим колоністам якісні земельні ділянки належного розміру та створити сприятливі умови проживання у містах; по-друге – із неврожайами 1832-1834 рр., епідеміями холери та чуми [13, с. 202]. Відомості про кількість болгар, які залишили територію Російської імперії у ці роки, різняться та становлять від 18 до 20 тис. осіб.

Загалом станом на кінець 1834 р. існувало 86 колоній (їх кількість не змінювалася до 60-х рр. XIX ст.) болгарських переселенців, які входили до складу 4 округів [1, с. 119].

Під час третьої хвилі еміграції болгарська громада стабілізувала свої соціально-економічні характеристики. Як і раніше, $\frac{2}{3}$ з них були селянами, які займалися переважно городництвом (виросували різноманітні овочеві культури), садівництвом, виноградарством і виноробством (щороку в середньому кожна сім'я, яка вирощувала виноград, мала по 300-400 відер вина [18, с. 103]), шовківництвом і ремісництвом (столярством, ткацтвом, котлярством* і бочкарст-

* Котлярство – виготовлення котлів, самоварів тощо. Котляр – спеціаліст з обробки міді. – Прим. ред.

вом^{**}). Решту складала купці, торговці та священики. Болгари-переселенці отримали можливість засновувати у своїх поселеннях школи.

З подіями Кримської війни 1853-1856 рр., як зазначають дослідники, пов'язане останнє масове переселення болгар. Невдалий хід бойових дій і відступ російської армії з Болгарії призвів до переселення семи тисяч осіб (близько 900 сімей) із Силистренського краю на територію Бессарабії. У 1854 р. вони сконцентрувалися у 62 болгарських колоніях задунайських переселенців Ізмаїльського, Нижньо- і Верхньо-Буджакського округів. Особливістю цього переселенського етапу стало те, що допомога з боку російського уряду була практично припинена – весь тягар з облаштування на місцях ліг на плечі самих колоністів. Загалом, важкі соціальні й економічні умови, дефіцит продуктів харчування та неврожаї обумовили той факт, що частина переселенців повернулася на батьківщину.

О. Белова звернула увагу на той факт, що політика Росії щодо болгар на цьому етапі також зазнала нових змін. Уряд знову повернувся до заохочувальних заходів. У результаті мала місце позитивна динаміка масових переселень болгар і гагаузів спершу до російської частини Бессарабії, а з весни 1861 р. – до Приазов'я. Для болгарських переселенців у Приазов'ї було виділено 214 тис. десятин землі, фінансову допомогу, а також їм надавалися пільги у сплаті податків [1, с. 183]. Перше масове переміщення болгар до приазовських степів відбулося після підписання 26 грудня 1860 р. Олександром II указу, згідно якого було дозволено їх організоване переселення до Таврійської, Херсонської та Катеринославської губерній. Переселенці отримували статус колоністів і, відповідно до норм законодавства Російської імперії, за ними було закріплено низку пільг і привілеїв [7, с. 140]. У майбутньому стихійна міграція болгар на Приазовські землі відбувалася незалежно від загальної колоніальної політики Російської імперії. За даними С. Пачева, у період 1861-1862 рр. болгарськими колоністами на території Приазов'я було засновано 30 колоній у Бердянському та

Мелітопольському повітах [19, с. 17].

Щодо загальної кількості болгар на середину XIX ст. на території Південної Бессарабії, то вона, згідно підрахунків В. Морозана, складала 73,2 тис. осіб [17, с. 100]. Таким чином, внаслідок міграційних потоків середини 60-х рр. XIX ст., сформувалися три райони компактного розселення болгар – Бессарабія, Приазов'я та Крим, а також низка дисперсних колоній у Херсонській губернії: під Одесою, Николаєвом і Тирасполем.

Зростання населення болгарських колоній і нестача земель для господарювання стали основними факторами, які пришвидшили динаміку розселення болгар на інші території. Зокрема, до 1881 р. кілька болгарських сіл було засновано у Криму. Наприкінці XIX – початку XX ст. вихідці з материнських колоній Бессарабії заснували низку нових поселень на території Півдня України. Щодо загальної кількості болгар, то перепис населення Російської імперії 1897 р. фіксує 154,2 тис. осіб (0,6%). Більшість із них проживала на території Херсонської – 25 685 осіб, Таврійської – 41 417 осіб і Бессарабської губерній – 87 138 осіб [20].

Революційні події 1905-1907 рр., в орбіту яких були втягнуті величезні території та маси населення, мали значний резонанс на Півдні України. Активно відреагувало на них болгарське середовище. Добре відомі прізвища й імена низки керівників революційних гуртків – Асена та Івана Христових, Миколи Шишмана, Івана Хинева, Василя Іскімші й ін. Основними територіальними центрами діяльності цих гуртків стали міста Болград і села Кубей і Чийськ. Влада жорстко реагувала на найменші прояви соціальної непокори. Хрестоматійними є факти придушення повстання у селі Кубей і засудження його ватажків І. Хинева та К. Дечева до 12 років каторги. За участь у революційному русі 1905-1907 рр. на Ізмаїльщині деякі вчителі та священики-болгари були ув'язнені царською владою, а 16 керівників – заслані до Сибіру.

Криза сільського господарства початку XX ст. та столипінська аграрна реформа 1906-1910 рр. сприяли внутрішнім міграціям населення територіями імперії. Основною метою реформи було створення нових селянських господарств шляхом руйнації об-

^{**} Бочкарство – виготовлення дерев'яних бочок. Велика роль даної професії завжди спостерігалася у виноробних районах. – Прим. ред.

щинного землеволодіння, розширення обсягів функціонування приватної власності на землю та посилення заможного селянства шляхом зниження впливу селянської общини. Внаслідок проведеного комплексу заходів з общинної до приватної власності перейшло 42% дворів Катеринославської, Херсонської та Таврійської губерній. Процес поглиблення соціально-економічної диференціації селянства вплинув на середній розмір господарських наділів. Так у болгарських селах з 50 дес. у середині XIX ст. він зменшився до 10-15 дес. на початок XX ст. [3, с. 110]. Таким чином, ліквідація общинної форми землекористування створила сприятливі умови для подальшого розселення болгарського населення теренами України.

У роки Першої світової війни становище болгарських поселенців значно погіршилося. Більша частина чоловічого працездатного населення була мобілізована до армії, відчувалася нестача посівних площ. Тяжким тягарем для населення залишалось питання сплати податків. Так, у звіті завідуючого державним майном у Болградському районі Бессарабської губернії 1916 р. М. Миналова зазначалося, що на цій території нараховується 880 орендарів державної землі. У 1916 р. вони повинні були сплатити за оренду 347,9 тис. руб., а надійшло лише 122 тис. руб. [3, с. 103]. Абсолютна більшість орендарів Болградського району була не спроможна сплачувати оренду у повному обсязі. Крім того, збільшилися розміри земських зборів і викупних платежів. У результаті важких матеріально-побутових умов і хронічної нестачі продуктів харчування у Бессарабії часто виникали епідемії. Так, у вересні-жовтні 1913 р. холера забрала життя 44% осіб, які нею були заражені.

Отже, поява болгар на Півдні України обумовлена низкою політичних, економічних, військових і релігійних факторів, складала частину потужних міграційних рухів, які охопили цей регіон Російської імперії. У переселенні, формуванні діаспорних осередків, облаштуванні життя та побуту вони пройшли низку етапів, кожний з яких мав свої особливості й охоплював загалом період XVIII і все XIX століття. Як і інші іноземні колоністи, у процесі облаштування болгар одержали низку господарських переваг, при-

вілеїв і пільг (володіння земельними ділянками, звільнення від податків тощо). Незважаючи на наростання переселенських рухів, питома вага болгар у порівнянні, наприклад, з німецьким, єврейським, грецьким етносом була невисокою. За підрахунками А. Каппелера на 1897 р. вона складала 0,14% і випереджала лише гагаузів (0,44%) [12, с. 302]. Постійно зростаючий дефіцит земельних ресурсів безперервно провокував напружені стосунки болгар з сусідами – українським і російським селянством, які істотно превалювали у соціальній та етнічній структурі тогочасного соціуму Півдня України. Величезні території імперії, слабкі комунікативні зв'язки справляли істотний гальмівний вплив на інкорпоративні процеси. Внаслідок цього попередні традиційні ідентичності у болгар залишалися домінантними. Ситуація почала змінюватися лише з другої половини XIX ст. – часу інтенсивного промислово-аграрного розвитку та появи нових засобів зв'язку та технологій. З таким багажем соціальних, господарських та етнічних проблем болгарський етнос Півдня України увійшов у добу війн, революцій і політичних експериментів більшовиків. У більшій чи меншій мірі вони позначилися на житті болгарських анклавів 20-30-х рр. XX ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Белова Е.В. Миграционная политика на Юге Российской империи и переселение болгар в Новороссийский край и Бессарабию (1751-1871 гг.) / Елена Белова. – М.: ЭМПРО, 2004. – 230 с.
2. Бернштейн С.Б. Болгарские говоры Южного Буджака / Самуил Бернштейн // Статьи и материалы по болгарской диалектологии СССР. – Вып. 2. – М., 1952. – С. 5-20.
3. Бессарабия на перекрестке европейской дипломатии: Документы и материалы / Составит.: В.Н. Виноградов, М.Д. Ерещенко и др. – М.: ИНДРИК, 1996. – 380 с.
4. Бойко Я.В. Заселение Южной Украины 1860-1890 гг.: (историко-экономическое исследование) / Ярослав Бойко. – Черкассы: Сіяч, 1993. – 256 с.
5. Буджак: историко-этнографические очерки народов юго-западных районов Одесщины / [Брик Е.П., Верховцева И.Г., Галкина А.В. и др.]; под ред. А.И. Киссе. – Одесса: СМІЛ, 2014. – 778 с.
6. Державин Н.С. Болгарские колонии в России (Таврическая, Херсонская и Бессарабская губернии). Материалы по славянской этнографии. Т. 1 / Николай Державин // Сборник за народни умотворения и народопис. – 1914. – Кн. 29. – XII. – 259 с.
7. Зеленчук В.С. Население Бессарабии и Поднестровья в XIX в.: этнические и социально-демографические процессы / В.С. Зеленчук. – Кишинева: Штиинца, 1979. – 288 с.
8. Кабузан В.М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губерний) в XVIII – первой половине XIX вв. / Владимир Кабузан. – М.: Наука, 1976. – 285 с.

9. Кабузан В.М. Народонаселение Бессарабской области и левобережных районов Приднестровья (конец XVIII – первая половина XIX вв.) / Владимир Кабузан. – Кишинев: Штиинца, 1974. – 161 с.
10. Кабузан В.М. Народы России в XVIII веке: Численность и этнический состав / Владимир Кабузан. – М.: Наука, 1990. – 256 с.
11. Кабузан В.М. Украинцы в мире: динамика численности и расселения. 20-е годы XVIII века – 1989 год: формирование этнических и политических границ украинского этноса / Владимир Кабузан. – М.: Наука, 2006. – 658 с.
12. Каппелер А. Росія як полі етнічна імперія. Виникнення. Історія. Розпад / А. Каппелер. – Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2005. – С. 302.
13. Мещерюк И.И. Переселение болгар в Южную Бессарабию. 1828-1834 гг. / Иван Мещерюк. – Кишинев: Карта Молдовеняскэ, 1965. – 208 с.
14. Мещерюк И.И. Социально-экономическое развитие болгарских и гагаузских сел в Южной Бессарабии (1808-1856 гг.) / Иван Мещерюк. – Кишинев: Академия Наук Молдавской ССР, 1970. – 341 с.
15. Мильчев В.І. Болгарська еміграція до України у XVIII столітті / Володимир Мильчев // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX століття. – Вип. 3. – Запоріжжя: Тандем-У, 1998. – С. 114-122.
16. Мильчев В.І. Ренесанс та репресії: болгари Таврії у два перші десятиріччя радянської влади (1920-1939 рр.) / В.І. Мильчев, Ж.В. Пеева // Джерела з історії Південної України. – Т.9. – Запоріжжя: Тандем-У, 2006. – С. 27-81.
17. Морозан В.В. Формирование и деятельность административных органов управления в Бессарабской области в начале XIX в. / Владимир Морозан // Клио: журнал для ученых. – Санкт-Петербург, 2005. – № 1 (28). – С. 125-134.
18. Павленко В.В. Українсько-болгарські взаємини 1918-1939 рр. / Вікторія Павленко. – К.: Інститут історії України НАН України, 1995. – 224 с.
19. Пачев С.И. Возникновение болгарских колоний в Приазовье / Сергей Пачев // Болгарське населення Півдня України: дослідження і документи. – Запоріжжя, 1993. – Вип. 1. – С. 10-23.
20. Перепис населення Російської імперії 1897 р. [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Перепис_населення_Російської_імперії_1897
21. Пірко В.А. Заселення і господарське освоєння Степової України в XVI-XVIII ст. / Василь Пірко. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2004. – 224 с.
22. Российская империя: от истоков до начала XIX века. Очерки социально-политической и экономической истории / [ред. кол.: А.И. Аксенов и др.]; Институт российской истории Российской академии наук. – М.: Русская панорама, 2011. – 880 с.
23. Финкель К. История Османской империи: Видение Османа / Кэрлайн Финкель. – М.: АСТ: Астрель, 2010. – 1190 с.
24. Ясский мирный договор 1791 г. // Дипломатический словарь / Ред.: Вышинский А.Я., Лозовский С.А. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1948. – С. 616.

Грищенко Юлія *Етапи й особливості процесу формування болгарської етнічної меншини України*

У статті автором досліджені переселенські рухи болгар на територію Півдня України протягом XVIII-XIX століть, які пережили декілька етапів, кожний з яких мав свої характерні особливості, і в результаті призвели до формування нової строкатої етнічної громади. Загальна її чисельність на початок ХХ ст. становила понад 150 тис. осіб. Також проаналізована політика уряду Російської імперії щодо болгарського населення. Зокрема, це стосувалося утворення центральних і місцевих управлінських інституцій, запровадження протекціоністської внутрішньої політики – надання низки пільг, привілеїв і заохочень.

Ключові слова: Російська імперія, Османська імперія, Південна Бессарабія, болгарські переселенці

Грищенко Юлія *Этапы и особенности процесса формирования болгарского этнического меньшинства Украины*

В статье автором исследованы переселенческие потоки болгар на территорию Юга Украины на протяжении XVIII-XIX веков, которые пережили несколько этапов, каждый из которых имел свои характерные особенности, и в результате привели к формированию новой пестрой этнической общины. Общая ее численность на начало ХХ в. составила более 150 тыс. человек. Также проанализирована политика правительства Российской империи по отношению к болгарскому населению. В частности, это касалось образования центральных и местных управленческих институтов, внедрения протекционистской внутренней политики – предоставления ряда льгот, привилегий и поощрений.

Ключевые слова: Российская империя, Османская империя, Южная Бессарабия, болгарские переселенцы

Grishchenko Julia *Stages and features of the process of formations of the bulgarian ethnic minority in Ukraine*

In the article author researched resettlement movements of the Bulgarians in the south of Ukraine during the XVIII-XIX centuries, have experienced several stages, each of which had its own characteristics, and eventually led to the formation of a new diverse ethnic communities. The total number exceeded 150 thousand people in the early of the twentieth century. Also analyzed the policy of the government of Russian Empire of the Bulgarian population. In particular, this concerned the creation of central and local administrative institutions, the introduction of protectionist domestic policies – providing a number of benefits, privileges and rewards.

Keywords: Russian Empire, Ottoman Empire, Southern Bessarabia, Bulgarian immigrants

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Кривошея Ір.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 07.03.2016 р.